

KOSOVSKA BITKA I OBNOVA SRPSKE DRŽAVE

Ivica Prlender

Osvrnemo li se na dosadašnja pregnuća historiografije za razjašnjenje složene problematike kosovske bitke, nužno nam se nameće činjenica da su ta nastojanja bila kontinuirana, još od prvih koraka kritičke historiografije u južnoslavenskim prostorima pa do danas. Budući da je kosovska bitka i na njoj stvoren mit predstavlja ishodište nacionalno-romantičarske koncepcije čitave srpske povjesnice, kritička ju je historiografija, još u počecima afirmacije, morala učiniti središtem svojeg interesa. Započinjući znanstvenu diskusiju radovima Rugarca, Račkog i Stojanovića,¹ povijesna je znanost otvorila temeljni problem: odnos tradicionalnih shvaćanja, stvaranih i dopunjvanih niz stoljeća, koja su već pripadala kolektivnom poimanju prošlosti i znanstvenih interpretacija zasnovanih na kritičkom propitivanju izvora.²

Znanstveni dosezi bit će ograničavani brojnošću i odlikama izvornog materijala, razvojnim stupnjem same discipline, ali i spremnošću društva za prevrednovanje slike vlastite prošlosti. Tako će pitanje kosovske bitke postati mjesto kušnje kritičke historiografije.

Sumirajući rezultate znanstvene diskusije Sima je Ćirković, još 1960. g., konstatirao kako su historiografski napori »vodili, ma kako to neobično zvučalo, ka jednoj sve neodređenijoj predstavi samog događaja... Otuda svaki prikaz bitke sadrži u sebi nešto relativno i individualno.«³ Smatramo da je samo primjenom novih metodoloških obrazaca te putem na osnovi njih oblikovanih istraživačkih ciljeva moguće u suvremenoj historiografiji ostvariti vidniji napredak pri rješavanju ove problematike.

Ovom prilikom htjeli bismo pokušati odgovoriti na pitanje kako se kosovska bitka odrazila na već započete procese, koji su u dosadašnjim historiografskim ostvarenjima prepoznati kao procesi koji su omogućili obnovu srpske države. Ovaj odnos držimo vrlo važnim za donošenje suda

¹ I. R u v a r a c, O knezu Lazaru, Novi Sad 1888; F. R a č k i, Boj na Kosovu. Uzroci i posljedice, Rad JAZU 97, Zagreb 1889.

² Sažetak znanstvene diskusije upotpunjene vlastitim istraživanjima dao je R. Mihaljčić u monografiji Lazar Hrebeljanović, istorija-kult-predanje, Beograd 1986.

³ S. Ćirković, Dopune i objašnjenja u S. Novaković, Srbi i Turci XIV i XV veka, Beograd 1960, 403–404.

o posljedicama i važnosti same bitke, koja se redovito naziva sudbonosnom i presudnom.

Široka i plodonosna suradnja kneza Lazara i srpske crkve okarakterizirana je kao presudna komponenta za uspješnost njegova političkog programa.⁴ Za razliku od svog okrunjenog suparnika Tvrika, koji nije uspio osigurati ovu značajnu podršku, Hrebeljanović je rano shvatio njezinu važnost.⁵ Gradeći nove i bogato obdarujući već postojeće manastire i crkve, širom srpskih zemalja i na Atosu, Lazar je karakterističnom mu postupnošću prerastao u najznačajniju političku ličnost svojeg vremena. Njegova suradnja s crkvom, a poglavito uspješna akcija za izmirenje srpske i grčke crkve, izdvaja ga iz niza oblasnih gospodara, čija politička pregnuća ne nadilaze uske granice njihova vladanja.⁶ Uspostavom zakonitosti i jedinstva u crkvenim odnosima stvorena je čvrsta podloga za obnovu nemanjičke države, jer nakon 1375. za autokefalnu srpsku patrijaršiju Lazar predstavlja nositelja srpske državnosti i suvereniteta.⁷ Tako će se za Spiridonova stolovanja ostvariti potpuna državopravna simetrija nosilaca božanske i svjetovne vlasti.⁸

Iako je uspostavom prisnih odnosa s crkvenim vrhom Lazar stvorio važnu pretpostavku za pretvaranje svoje oblasti u jezgru budućeg okupljanja srpskih zemalja, valja imati na umu stvarne dosege ove podrške. Jer oblasni gospodari još uvijek imaju presudan utjecaj na lokalnu crkvu, a stav patrijaršije prema Lazaru obvezivao ih je samo na idejnom planu. Za konačni uspjeh svojeg programa Hrebeljanović je morao osigurati vojno-gospodarsku supremaciju.⁹

Kosovskim porazom i smrću Lazarevom nije doveden u pitanje odnos crkve i najjače vlasteoske kuće. Naime, kneževi nasljednici uspjeli su ga očuvati, pa će prema riječima Konstantina Filozofa, Milica tek na patrijarhov savjet, a u namjeri da se sačuva »hristoimenito stado«, pristati na vazalstvo sultanu.¹⁰ Ovaj dragocjeni savjet koji od Lazarevića otklanja brojne nedoumice, nimalo slučajno, spomenut će i sam despot Stefan u uvodu Zakona o rudnicima.¹¹ Tako će crkva brancei svojim ugledom političko rješenje kneževih nasljednika, pokazati kako ustraje na svojem izboru. Prijenos Lazarevih mošti te njegovata istodobna kanonizacija, do čega dolazi neposredno nakon bitke, sadrže uz vjerske zasigurno i brojne političke

⁴ Istorija srpskog naroda, knjiga druga, Beograd 1982, 41 (R. Mihaljčić). (U daljem navođenju ISN II.)

⁵ Mihaljčić, n. dj., 157.

⁶ Isti, Knez Lazar i obnova srpske države, zbornik radova O knezu Lazaru, Beograd 1975, 9; J. Kalić-Mijušković, Veliki župan Stefan Nemanja i knez Lazar, nav. zb., 154.

⁷ ISN II, 16 (D. Bogdanović).

⁸ Mihaljčić, Lazar Hrebeljanović, 97.

⁹ Isto, 96.

¹⁰ Život despota Stefana Lazarevića, Stare srpske biografije XV i XVII veka, Beograd 1936, 61.

¹¹ Zakon o rudnicima despota Stefana Lazarevića, Beograd 1962, 37 (izd. N. Radojčić); ISN II, 48, nap. 3 (S. Ćirković).

motive.¹² Radi se samo o vrlo konzekventnom postupku u pravcu uspostavljanja nove, sveterodne dinastije, koja će dozrijevanjem ostalih procesa biti spremna legitimno zamijeniti Nemanjiće na srpskom tronu.

Prilikom širenja svoje oblasti Lazar je stjecao i teritorije koje su povremeno ili trajnije, i prije njega, bile u vlasti srpskih feudalaca. Ipak je on bio prvi koji u tim slabo naseljenim prostorima razvija vrlo široku graditeljsku djelatnost. Zbog takvog pristupa oživljavanja novostećnih oblasti, s razlogom je uspoređivan s Nemanjom. Izgradivši brojne crkve i manastire u Podunavlju, Šumadiji, Pomoravlju i istočnoj Srbiji, na čemu će nastojati i njegovi nasljednici, Lazar je mogao prihvatiti brojne izbjegle monahe, koji su dolazili iz ugroženih balkanskih zemalja.¹³

Tek zajedničkim djelovanjem Lazarevića i patrijaršije dolazi do potpune kristijanizacije predjela iznad Zapadne Morave i Nišave, do Save i Dunava. Nju obilježava novi svetogorski monaški isihastički val. Brojni Srbi, Bugari i Grci naseljavaju se u sjeverne krajeve, gdje pored knjiga i reformirane pismenosti donose »filozofiju duhovnog života koja će vanredno osnažiti pravoslavnu samosvest srpskog naroda, svest o pripadnosti jednoj drevnoj civilizaciji, čije vrednosti odolevaju iskušenjima vremena«.¹⁴

Osnivanje Lazarevih zadužbina slijedi proces unutrašnje i vanjske kolonizacije, dotad zapostavljenih pošumljenih i močvarnih područja.¹⁵

Migracijski tokovi, koji se pod turskim pritiskom usmjeravaju prema sjeveru, sada se mogu logično završavati u Moravskoj Srbiji, koja kneževom svjesnom djelatnošću postaje sve prihvatljivijim ciljem izbjeglica. Tako će se postupno povećavati ljudski resursi oblasti Lazarevića s dalekosežnim posljedicama s obzirom na njezine kulturne, gospodarske i vojne mogućnosti. U pokosovskom periodu ove će tendencije po sadržaju ostati iste, samo će se s obzirom na opseg i značajnije povećavati.

Utvrđeno je da su na plodnim krčevinama ostvareni takvi rezultati da neki dijelovi Pomoravlja ne zaostaju po proizvodnji vina za Primorjem, a poletno ratarstvo i posebno povrtlarstvo te voćarstvo odgovaralo je na sve veće zahtjeve gradskih tržišta.¹⁶

Rast značenja sjevernih predjela u posljednjoj četvrtini XIV. stoljeća proizlazio je iz strateškog položaja koji je stečen zahvaljujući novoj konstelaciji balkanskih političkih prilika. Ovo novo područje okupljanja, poduprto snažnim zamahom kolonizacija, prerasta i u gospodarsko središte srpskih zemalja. Ipak, valja naglasiti da temelj moći Lazarevića leži u posjedovanju dvaju najvećih srpskih rudnika srednjeg vijeka, Novog Brda i Rudnika.¹⁷

¹² Mihaljčić, nav. dj., 157.

¹³ Kalić-Mijušković, nav. dj., 156.

¹⁴ ISN II, 20 (D. Bogdanović).

¹⁵ Mihaljčić, Knez Lazar i obnova srpske države, nav. zb. 10.

¹⁶ ISN II, 113 (M. Blagojević).

¹⁷ R. Mihaljčić, Kraj Srpskog carstva, Beograd 1975, 208.

Vrijeme oblasnih gospodara, koje karakterizira razdrobljenost političkog prostora, nije dovelo do usporavanja razvoja rudarstva, koje će svoj zenit ostvariti za Despotovine.¹⁸ Važnost ovih prihoda za Lazareviće najbolje ilustrira Stefanov Zakon o rudnicima. Ostvarivanje regalnih prava omogućivalo im je, pored već spomenute kitorske djelatnosti,¹⁹ da se suprotstave već uobičajenoj turskoj taktici za destabilizaciju susjednih oblasti.

Upadajući brzim napadima na neprijateljski teritorij, Turci su uspijevali proizvesti kaos i nesigurnost koji je vodio podrivanju političkog i gospodarskog života, a u krajnjoj konzekvenciji i depopulizaciji rubnih područja. Sultan se nastoji uvući i u međusobne razmirice balkanskih feudala i vladara koji se ponekad služe njegovim ratnicima, što je sve više slabilo turskog protivnika. Jedan od najranijih primjera za ovakvu osmansku taktiku je provala njihovih trupa u Bosnu 1388. koja je okončana porazom.²⁰ Zahvaljujući dobroj vojnoj i gospodarskoj organiziranosti Moravske Srbije, taktika povremenih upada nije donijela znatnijih rezultata,²¹ što prvenstveno treba zahvaliti velikim i stalnim prihodima koje pruža rudarstvo. Zato je Murat bio prisiljen odlučiti se na jednu veliku, odlučnu bitku. Međutim i nakon nje Lazarevići uspijevaju zadržati i Novo Brdo i Rudnik, koji im omogućavaju vođenje mnogih skupih ratova, bolje rečeno gotovo permanentno ratovanje. Prihodi sve razvijenijeg rudarstva osiguravaju nužnu prisutnost stalnih, mobilnih i dobro obučениh odreda najamnika. Zbog toga je centralna vlast mogla gušiti preambicioznu vlastelu, kako prije tako i nakon 1389.²² Radi se o dovršetku jednog procesa započetog još za cara Uroša. Cjelokupnost države više nisu mogle ugroziti snage najkrupnijih feudala, već samo izvanjske sile.²³ Tako je centralna vlast mogla poduzeti vrlo hrabre i opasne ali nužne političke zaokrete.

Budući da su o opsegu proizvodnje ovisili prihodi, pa i snaga gospodara novih upravnih i ekonomskih cjelina, oblasni su gospodari bili prisiljeni održavati red i sigurnost na svom području kako bi omogućili uvjete za normalno funkcioniranje privrednih tokova.²⁴ Organizacija privrednog života, rudarska proizvodnja, kontrola izvoza plemenitih metala, kovanje novca, carine, kreditno poslovanje, koje je u kontinuiranom usponu, zahtijevala je efikasan upravni aparat. Ipak, velikaši ne vrše upravne reforme u koje će se upustiti tek despot Stefan, i to ne na početku svoje vladavine.²⁵ Lazarevići su se služili naslijeđenim institucijama, kako centralne tako i lokalne vlasti, ali su ih i usklađivali prema novonastalim potrebama i zahtjevima vremena.²⁶ Svojom upravnom politikom i Lazar i njegovi na-

¹⁸ M. Dinić, Za istoriju rudarstva u Srbiji i Bosni II, Beograd 1964, 40.

¹⁹ ISN II, 41 (R. Mihaljčić).

²⁰ S. Ćirković, Istorija srednjovekovne bosanske države, Beograd 1964, 158.

²¹ ISN II, 42 (R. Mihaljčić), Isti, Lazar Hrebeljanović, 115.

²² Mihaljčić, ISN II, 42; Ćirković, isto, 62.

²³ ISN II, 114 (M. Blagojević).

²⁴ Isto, 32—33. (R. Mihaljčić).

²⁵ Mihaljčić, Kraj Srpskog carstva, 233.

²⁶ ISN II, 118 (M. Blagojević).

sljednici uspješno su ostvarivali pretpostavke za ubrzani razvoj jedne poljetne privrede.²⁷

Osvajanjem sjevernih predjela, povećana Lazarova oblast otvara se prema trgovačkim tokovima središnje Evrope,²⁸ postajući spona razmjene s balkanskim prostorom. Postupnim seljenjem centra privrednog života s Kosova u Pomoravlje gdje će Lazar izgraditi i prijestolnicu, Lazarevići su omogućili uključivanje srpskog prostora u srednjoevropska gospodarska kretanja.

Nisu zanemareni ni tradicionalno ustaljeni trgovački pravci prema Jadrinu, na kojima se realizira većina prometa zemlje. Lazar i njegovi nasljednici imaju središnje odnose s najznatnijim stranim trgovcima u Srbiji — Dubrovčanima. S opadanjem centralne vlasti i formiranjem manjih političko-teritorijalnih cjelina porasla je sigurnost poslovanja, ali je naravno moralo doći do smanjenja profita. Međutim novija cjelovitija istraživanja pokazuju da vrijeme oblasnih gospodara ne predstavlja period ekonomskog opadanja kako bi se moglo suditi na temelju nekih dubrovačkih dopisa. Ovi vještiti trgovci su se prilagodili novim uvjetima poslovanja.²⁹ Najznačajnija grana rudarstvo je uslijed političkih kriza ponekad i nakratko bila ugrožena, ali sve to nije ugrozilo kontinuirani uspon trgovine.³⁰ Podanici Republike bili su nezamjenjivi u svim etapama rudarskog privređivanja, počevši od kapitala i otvaranja novih rudnika na sjeveru kao što su Rudišta, Zajača, Krupanj, do organizacije proizvodnje, izvoza na evropska tržišta i ubiranje carina. Pored navedenog dubrovačke kolonije kontrolirale su i maloprodaju u sve značajnijim novim gradskim središtima. Bavili su se i uvozno-izvoznim djelatnostima između srpskih i trećih zemalja, pa su tako, izgleda, uvozili u Srbiju iz Ugarske i neke zanatske proizvode.³¹

Prva kriza otvorit će se tek nakon Angore kad ojačali despot Stefan Lazarević bitnim povećanjem carinskih pristojbi nastoji postići dva cilja. Priskrbiti što više gotovog prihoda, tako potrebnog njegovoj sve ambicioznijoj politici, te ojačati domaće građanstvo kao mogući budući oslon svoje vlasti, nauštrb stranih sve požugetnijih trgovaca. Iako se Dubrovčani i prije i poslije redovito žale na promjene uvjeta poslovanja,³² valja naglasiti da se nesuglasice prvih decenija XV. stoljeća odvijaju u ne samo potpuno izmijenjenom političkom nego i privrednom kontekstu. Ove nove prilike nužno su nalagale potrebu za reguliranjem odnosa Dubrovačke Republike i Despotovine na novim osnovama.

Marička bitka donijela je brojne promjene s dalekosežnim posljedicama za balkanske narode. Turci su još prije nje držali dolinu Marice, te na taj način uspjeli presjeći kopnenu vezu dvaju najpoznatijih bizantskih gradova Soluna i Carigrada, te kontrolirati krajeve do planine Balkan. Na-

²⁷ Isto, 33 (R. Mihaljčić).

²⁸ Isto, 103 (D. Kovačević-Kojić).

²⁹ Mihaljčić, nav., dj. 233.

³⁰ Enciklopedija Jugoslavije II, Zagreb, 40 (M. Dinić).

³¹ M. Dinić, Srpske zemlje u srednjem veku, Beograd 1978. 109—110.

³² ISN II, 32 (R. Mihaljčić).

kon srpskog poraza iz 1371. Bugarsko Carstvo izgubit će samostalnost, a i Bizant će najkasnije slijedeće godine postati vazalna država Turskog Imperija.³³ Međutim valja naglasiti da su balkanska carstva još prije ustaljivanja turske sile na evropskom tlu bila zahvaćena snažnim procesima feudalne dezintegracije, koji su od njih stvorili nedoraslog protivnika jednoj mladoj, izvršno organiziranoj vojnoj sili.³⁴

Nakon što je 1371, maričkom bitkom, slomljena moć kuće Mrnjavčevića i tako onemogućena obnova srpske države pod novom dinastijom,³⁵ otvorena je mogućnost za brojne pretendente na nemanjičko prijestolje. Nastojali smo prepoznati one tendencije u razvoju srpskih zemalja koje su upućivale na mogućnost ponovnog stvaranja jednog snažnog centra političke moći, koji bi bio sposoban okupiti oko sebe veći broj teritorijalnih jedinica. Već sedamdesetih godina XIV. stoljeća nameće se Lazar kao najuvjerljiviji pretendent. Svojim političkim programom koji realizira vrlo postupno i taktično, dobro procjenjujući i protivničke i svoje snage, potpomogao je težnje koje su njegovu oblast pretvarale u novi centar srpskog prostora, kako na planu političkog prestiža tako i na gospodarskom i duhovnom polju.

Unatoč rečenom Lazar nije uspio obnoviti državu, nego je pripremio restauraciju.³⁶ Bolje rečeno Hrebeljanović nije stigao izvršiti restauraciju budući da je poginuo na Kosovu. Ali snaga napravljenog i dobro trasiran politički program, koji zdušno provode njegovi nasljednici, učinit će da se čak i kneževa pogibija uklopi u niz događaja koji nužno vode obnovi državnog života.

Čini se da možemo konstatirati kako je političkim zaokretom Lazarevih nasljednika nakon Kosova kupljeno vrijeme unutar kojega su se ranije započeti procesi mogli dovršiti. Zahvaljujući tome, Stefan će Lazarević moći iskoristiti prvu ozbiljniju krizu turske centralne vlasti za uspostavu jedne nezavisnije i ambicioznije politike s oslonom na sjevernog susjeda. Na decenijama stvaranoj podlozi despotova Srbija snažno oslonjena o tradicionalnu kulturu pravoslavlja, otvorit će se suvremenim joj srednjoevropskim kretanjima koja bitno utječu s one strane Dunava i Save.

Kosovska je bitka snagom tradicije postala događaj koji unatoč željama pa i proklamacijama još prvih kritičkih historičara u ovim prostorima stoji kao diobeni kamen srpskog srednjovjekovlja. U novijim vremenima više snagom tradicionalnih periodizacija koje poznaju dokosovsku i pokosovsku Srbiju u historiografiji, nego karizmatičnosti kosovskih junaka.

³³ G. Ostrogorski, *Istorija Vizantije*, Beograd 1959, 503.

³⁴ ISN II, 29 (R. Mihaljčić).

³⁵ Isto, 36 (R. Mihaljčić).

³⁶ R. Mihaljčić, *Knez Lazar i obnova srpske države*, nav. zb. 10.

Zusammenfassung

DIE SCHLACHT AUF DEM AMSELFELD UND DIE ERNEUERUNG DES SERBISCHEN STAATS

Da die Schlacht auf dem Amselfeld und der darauf aufbauende Mythos den Ausgangspunkt der nationalromantisch orientierten Konzeption der ganzen serbischen Geschichtsdarstellung bildete, sah sich die kritische Geschichtsschreibung noch seit dem Beginn ihrer Affirmation im südslawischen Raum gezwungen, sie in den Mittelpunkt auch ihres Interesses zu stellen.

In der vorliegenden Arbeit wird versucht, eine Antwort auf die Frage zu geben, wie sich die Schlacht auf dem Amselfeld auf die bereits begonnenen Prozesse, die in den bisherigen historiographischen Arbeiten als Prozesse bezeichnet wurden, die die Voraussetzungen für die Erneuerung des serbischen Staats geschaffen haben, ausgewirkt hat.

Die Unterstützung der Kirche, die sich der Fürst Lazar durch sein politisches Programm zu sichern verstanden hat und die die grundlegende Voraussetzung dafür war, daß er über die Rolle eines Territorialherren hinauswachsen konnte, diese Unterstützung blieb auch seinen Nachfolgern erhalten. So werden die Kirchenspitzen auch weiterhin die Dynastie der Lazarevićs unterstützen, sogar bei der Übernahme von Vasallenverpflichtungen der Hohen Porte gegenüber, und die rasche Heiligsprechung des Fürsten stellt nur ein konsequentes Verfahren in Richtung einer neuen von einem Heiligen abstammenden Dynastie, die sehr bald die Dynastie der Nemanjićs auf dem serbischen Thron auf legitime Weise ablösen sollte.

Bei der Ausweitung seines Machtbereichs eroberte Lazar Territorien, die auch vor seiner Zeit zeitweilig under der Herrschaft serbischer Feudalherren waren. Was ihn jedoch von seinen Vorfahren unterscheidet, ist die systematische Belegung der neu einverleibten Territorien. Indem er zahlreiche Kirchen und Klöster in der Donau- und Moravaebene sowie in Ostserbien baute, eine Bautätigkeit, die auch seine Nachfahren fortsetzen werden, schuf Lazar die Voraussetzung für die Aufnahme vieler geflohener Mönche aus den noch mehr gefährdeten Balkanländern.

Die Migrationsströme, die sich unter dem Druck der türkischen Invasionen nach Norden bewegten, enden jetzt logischerweise in Serbien im und um das Moravatal. Dadurch werden aber allmählich in bedeutendem Maße die menschlichen Ressourcen des Territoriums der Familie Lazarević vergrößert mit weitreichenden Folgen für die kulturelle, wirtschaftliche und militärische Leistungsfähigkeit. Nach 1389 bleiben diese Tendenzen ihrem Inhalt nach die gleichen, allerdings weit größer in ihrem Umfang und Bedeutung.

Der Besitz von Novo Brdo und Rudnik, den bedeutendsten serbischen Bergwerken im Mittelalter, stellte die materielle Basis für die Tätigkeit des Fürsten Lazar dar. Das Einkommen aus dem ständig expandierenden Bergbau ermöglichten dem Fürsten Lazar, sich mit Erfolg der bereits zur Tradition gewordenen türkischen Taktik der Destabilisierung der benachbarten Territorien zu widersetzen. Gerade dadurch war aber der Sultan gezwungen, einen großen, diesen Problem lösenden Feldzug zu unternehmen. Nach der Schlacht behielten die Lazarevićs die Bergwerke, die ihnen in der kommenden Zeit ermöglichten, ihren Verpflichtungen als Vasallen nachzukommen. Das sichere Einkommen ermöglichte ihnen auch, ständig mobile und gut ausgebildete Söldner zu halten. Dadurch konnte die Zentralgewalt die zu ambitiösen Adligen disziplinieren, sowohl vor als auch nach 1389.

Global gesehen bedeutet die Zeit der Territorialherren nicht eine Periode der wirtschaftlichen Rezession. Durch die Annexion der nördlichen Regionen öffnet sich Lazars Territorium für die Handelsströme in Zentraleuropa. Dank der allmählichen Verlagerung des Wirtschaftslebens von dem Kossovo ins Moravatal ermöglichten die Lazarevićs den Anschluß Serbiens an mitteleuropäische Wirtschaftsströme.

Es werden auch die traditionellen Handelswege hinunter zur Adria nicht vernachlässigt, die den Hauptanteil des Warenverkehrs des Landes bilden. Sowohl Lazar selbst als auch seine Nachfolger hatten geregelte Beziehungen mit den bedeutendsten ausländischen Händlern in Serbien — mit den Einwohnern von Dubrovnik. Die Krise wird erst in dem zweiten Jahrzehnt des 15. Jhs. einsetzen, aber bereits in völlig veränderten wirtschaftlichen und politischen Verhältnissen.

Es scheint, daß durch die politische Wende, die Lazars Nachfolger vollzogen haben, der Zeitraum geschaffen wurde, innerhalb dessen die früher begonnenen Prozesse zu Ende geführt werden konnten. Dank dieser Tatsache konnte Stefan Lazarević die erste sich bietende Gelegenheit nutzen, eine selbständigere und ambitionöser Politik, gestützt auf den nördlichen Nachbarn, zu beginnen.

Indem wir die Prozesse verfolgten, die die Besitztümer der Lazarevićs befähigten, zum kulturellen und politischen Zentrum sowie zum Mittelpunkt der übrigen serbischen Ländereien zu werden, haben wir die in der Literatur sonst übliche Teilung in ein Serbien vor der Schlacht und eines nach der Schlacht auf dem Amselfeld vermieden. Wir glauben, daß eine systematische Erforschung der Prozesse, jenseits der Belastung mit den traditionellen Standpunkten von der »Schicksalsschlacht« folgerichtig auch die eingebürgerte Meinung von der »Schicksalträchtigkeit« des St. Veits-Tages des Jahres 1389 und seiner Folgen ändern würde.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb
Ivan KAMPUŠ, Zagreb
Tomislav RAUKAR, Zagreb
Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUŠ

LEKTOR I KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Narudžbe šaljite na adresu:

Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 50 d

Izdavanje časopisa sufinancira

Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH